

УДК 338.43(477)

Самофатова В.А.

*кандидат економічних наук, доцент,
докторант кафедри економіки промисловості
Одеської національної академії харчових технологій***КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ
АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ РЕГІОНУ****CONCEPTUAL MODEL OF MANAGEMENT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT
OF THE AGRI-FOOD SPHERE OF THE REGION****АНОТАЦІЯ**

В статті досліджено проблему управління сталим розвитком агропродовольчої сфери регіону. Автором відзначено, що управління регіональною агропродовольчою сферою повинно здійснюватися шляхом використання взаємопов'язаних один з одним правових, економічних, управлінських і моніторингових механізмів. Охарактеризовано сучасне навколишнє середовище агропродовольчої сфери регіону. Зроблено висновок, що процес управління сталим розвитком агропродовольчої сфери регіону на засадах ефективного акумулювання і використання внутрішніх резервів та потенційних можливостей потребує подальшої розробки і удосконалення.

Ключові слова: сталий розвиток, модель управління, агропродовольча сфера, регіон, концепція.

АННОТАЦИЯ

В статье исследовано проблему управления устойчивым развитием агропродовольственной сферы региона. Автором отмечено, что управление региональной агропродовольственной сферой должно осуществляться путём использования взаимосвязанных друг с другом правовых, экономических, управленческих и мониторинговых механизмов. Охарактеризовано современную окружающую среду агропродовольственной сферы. Предложена модель устойчивого развития агропродовольственной сферы региона. Сделан вывод о том, что процесс управления устойчивым развитием агропродовольственной сферы региона, на основе эффективного аккумулирования и использования внутренних резервов и потенциальных возможностей требует дальнейшей разработки и усовершенствования.

Ключевые слова: устойчивое развитие, модель управления, агропродовольственная сфера, регион, концепция.

ANNOTATION

The paper investigated the problem of management of sustainable development of the agri-food sphere of the region. The author noted, that the management of the regional agri-food sphere should be carried out through the use of interrelated legal, economic, administrative and monitoring mechanisms. The author described the current environment in the food industry. It is proposed model of sustainable development of agricultural sphere of the region. It is concluded, that the process of management of sustainable development of the agri-food sphere of the region, through the effective accumulation and use of domestic reserves and potential, requires further development and improvement.

Keywords: sustainable development and management model, the agri-food sphere, region, concept.

Постановка проблеми Сьогодні основний напрямок руху України – це сталий розвиток, який передбачає, що економічна, соціальна та екологічна складові мають бути у консенсусі. В Україні нині активно розвиваються процеси децентралізації державного управління, самоуправління і самоорганізації в

усіх сферах життя. В агропродовольчій сфері ці перетворення повинні бути спрямовані на забезпечення конкурентоспроможності, екологічної безпечності та соціальної спрямованості, тобто слід сформувати модель сталого розвитку агропродовольчої сфери як на національному, так і на регіональному рівнях. В основі процесу управління сталим розвитком агропродовольчої сфери регіону повинна знаходитися система управління, що дозволяє цілісно, комплексно підходити до процесу взаємодії її складових підсистем (сільського господарства, харчової промисловості, відповідної інфраструктури, сільськогосподарського і харчового машинобудування, природних та соціальних просторових сільсько-міських сполучених утворень тощо).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над науковою розробкою проблеми управління сталим розвитком агропродовольчої сфери плідно працюють такі вчені як: П.Т. Саблук, В.О. Шевчук, В.Я. Месель-Веселяк, Ю.О. Лупенко, О.І. Павлов, М.Й. Малік, М.Ф. Кропивко, І.О. Іртищева, І.М. Вахович та багато інших дослідників.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас, багато аспектів проблеми удосконалення системи управління агропродовольчою сферою на регіональному рівні розроблені поки що недостатньо, зокрема методологічні аспекти моделювання прогресивних структур управління, розрахованих на інноваційні перетворення і модернізацію агропродовольчої сфери та забезпечення її сталого розвитку.

Метою статті є побудова концептуальної моделі управління сталим розвитком агропродовольчої сфери регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під управлінням у загальному вигляді розуміють вплив на будь-яку систему, що забезпечує підтримання її у визначеному стані у відповідності до конкретних законів і визначених цілей. Агропродовольча сфера – найскладніша частина біосфери, оскільки вона виходить за межі живого, активно взаємодіючи із неживим та розумним [1, с. 98]. Управління регіональною агропродовольчою сферою повинно здійснюватися шляхом використання взаємопов'язаних

один з одним правових, економічних, управлінських і моніторингових механізмів. Як об'єкт наукового дослідження, проблемне поле управління сталим розвитком агропродовольчої сфери привертає увагу, перш за все, в силу своєї трансдисциплінарної природи.

Сучасне навколишнє середовище характеризується мінливістю, невизначеністю, складністю та багатозначністю. Концепція, що описує нестабільність сучасного і, швидше за все, майбутнього світу отримала назву VUCA. Це акронім, утворений початковими літерами чотирьох слів: Volatility (мінливість, нестабільність, нестійкість, волатильність); Uncertainty (невизначеність), що означає значну складність у визначенні майбутнього; Complexity (складність), що означає наявність багатьох фактів, причин і факторів, які впливають на ситуацію; Ambiguity (багатозначність), що означає багатоваріантність основних умов і ситуацій [2, с. 122]. Сталий розвиток агропродовольчої сфери регіону у таких умовах повинен спиратися на сучасні інструменти управління, концепції маркетингу, які дозволяють гнучко реагувати на зовнішнє середовище, адаптуватися до нього та створювати умови для ефективної взаємодії зі споживачами та партнерами. У зв'язку з цим актуалізується необхідність формування багаторівневої системи управління сталим розвитком агропродовольчої сфери, яка має ґрунтуватися на раціональному використанні і побудові взаємозв'язків між різними

видами і рівнями напрямів діяльності, ієрархії управління, сферами функціональної відповідальності, ресурсами. В основі сталого розвитку закладено потенціал з великою кількістю складових. Управління потенціалом сталого розвитку відбувається в ієрархічному порядку за трьома рівнями реалізації і взаємоузгодженості цілей: матерія – енергія – інформація [3, с. 128].

Сучасні умови модернізації української економіки вимагають пошуку найбільш ефективних методів комбінування ресурсів та факторів агропромислового виробництва, тому управлінська модель є структурованим на засадах визначених пріоритетів комплексом цілей та прийомів системи менеджменту, що забезпечують досягнення визначених цілей.

Звідси випливає, що найважливішою функцією сталого розвитку є забезпечення населення продуктами харчування.

З урахуванням аналізу ідей та положень з дослідження сталого розвитку, Вахович І.М. виділяє основні характеристики, на яких ґрунтується дослідження сталого розвитку суспільства і які стають основою національних та регіональних моделей розвитку:

- збалансованість як узгодження соціальних, економічних та екологічних інтересів;
- гармонійність співіснування природи і суспільства;
- стабільність забезпечення задоволення потреб;

Рис. 1. Модель сталого розвитку агропродовольчої сфери регіону
Джерело: сформовано автором на основі проведених досліджень

– рівновага між економічними вигодами, соціальними потребами та природними благами;

– стійкість до впливу негативних факторів [4, с. 18].

Сталість економічної системи характеризується кількісними і якісними параметрами. У відповідності до зазначеного виділяють економічні системи чотирьох типів сталості:

– реактивна сталість – спроможність економічної системи під впливом зовнішнього середовища функціонувати у межах наявної структури;

– активна сталість – спроможність економічної системи функціонувати, здійснюючи суттєвий вплив на зовнішнє середовище;

– адаптивна сталість – спроможність економічної системи функціонувати, змінюючи свою структуру, після початку зовнішніх впливів;

– превентивна сталість – спроможність економічної системи функціонувати, змінюючи свою структуру, до початку впливу зовнішнього середовища [5, с. 2].

На нинішньому етапі, процес управління сталим розвитком агропродовольчої сфери регіону на засадах ефективного акумулювання і використання внутрішніх резервів та потенційних можливостей потребує подальшої розробки і удосконалення. В агропродовольчій сфері Південного регіону і в Україні в цілому, значна частина виробників зосереджена у власних селянських господарствах та малих підприємствах. Власні селянські господарства, малі сільськогосподарські підприємства і фермерські господарства виробляють більше половини валової сільськогосподарської продукції. Крім цього, понад 70 % трудомісткої сільськогосподарської продукції повсякденного споживання – картоплі, овочів, фруктів, молока та м'яса – виробляють приватні селянські господарства, які не мають постійних каналів реалізації такої продукції. Як наслідок – значна частина вирощеної продукції використовується нерационально. Частина її потрапляє до споживачів через посередників, частина продається селянами на стихійних ринках. В таких умовах визначну роль у розвитку цих формувань відіграватиме сільськогосподарська обслуговуюча кооперація, яка дає можливість, шляхом концентрації обслуговуючих функцій за межами самих господарств, знижувати транзакційні витрати і сприяти росту ефективності сільськогосподарського виробництва та розвитку соціального капіталу [6, с. 5]. Однак, сама лише виробнича чи збутова кооперація у своєму традиційному вигляді уже не може забезпечити максимальну прибутковість товаровиробників. Існують більш розвинені види інтегрованих господарських структур, які характеризуються високою конкурентоспроможністю та ефективністю – кластери.

Найефективнішою формою інтеграції у агропродовольчій сфері є створення кластерів.

Переваги кластерної моделі розвитку агропродовольчої сфери:

– забезпечення взаємодії й узгодження розрізних проектів та окремих видів діяльності, активізація суб'єктів малого й середнього бізнесу;

– суттєва економія витрат на освоєння ринку, налагодження постачально-збутових зв'язків, підготовку кадрів за рахунок інтеграції зусиль усіх учасників кластерного утворення, а також використання спільної інфраструктури;

– стимулювання інновацій та прискорення їх апробації за рахунок синергетичного ефекту від співпраці науково-дослідних, дослідно-конструкторських, освітніх, виробничих та інших структур кластера [7, с. 12].

Для кластеризації характерна гнучка інтеграція. Їх відносно висока ефективність і відповідність реальним перетворенням зумовлена тією обставиною, що вони забезпечують досягнення вдалого компромісу між спеціалізацією і інтеграцією, між конкуренцією і кооперацією, прискорюючи соціально-економічний розвиток регіону.

В цілому формування моделі сталого розвитку агропродовольчої сфери потребує:

– більш широкого залучення фермерських господарств, господарств населення до ринкового середовища;

– державної підтримки сімейних домогосподарств;

– створення для індивідуального сектору сприятливого інвестиційного клімату [8, с. 375];

– впровадження нововведень, енерго-екологозберігаючих технологій, зростання конкурентоспроможності виробництва.

Висновки. Підсумовуючий вищевикладене, автор акцентує увагу на тому, що нинішню ситуацію у агропродовольчій сфері поки що не можна віднести до сталой в частині стану системи управління, обсягів виробництва, виробничого потенціалу та соціальної сфери села. Водночас, розвиток агропродовольчої сфери визначається сталістю функціонування її галузей і конкретних, і серед них можна знайти приклади для наслідування. Зокрема, вирощування, переробка і реалізація зернових культур, розвиток галузі птахівництва тощо. Через постійну зміну зовнішнього середовища потрібно розробляти гнучкі та адаптивні мережеві системи управління складовими агропродовольчої сфери.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Шевчук В.О. Фізико-економічні засади національної стратегії розвитку агросфери розвитку / В.О. Шевчук // Економіка АПК – 2013. – № 12. – С. 97–107.
2. Попова Н.В. Особливості розвитку підприємств транспортно-логістичної галузі в умовах VUCA-світу / Н.В. Попова // Економіка транспортного комплексу – 2015. – Вип. 26 – С. 120-132.

3. Пакулін С.Л., Пакуліна А.А. Управління сталим розвитком сучасного підприємства / С.Л. Пакулін, А.А. Пакуліна // Третья конференция науки – 2016. – № 3 (8) – С. 120–132.
4. Вахович І.М. Теоретичні засади формування моделі сталого розвитку суспільства розвитку / І.М. Вахович // Економіка та управління національним господарством – 2009. – № 15. – С. 17–27.
5. Ерёмченко О.В. Особенности и факторы устойчивого развития АПК / О.В. Ерёмченко, Г.А. Польская, М.М. Булгакова // Вестник Курской государственной сельскохозяйственной академии – 2014. – № 9. – С. 1–3.
6. Малік М.Й. Розвиток кооперативних відносин в аграрній сфері економіки / М.Й. Малік, О.Г. Шпикуляк, В.А. Пехов // Сталий розвиток економіки – 2015. – № 3 – С. 5–11.
7. Остапенко Т.В. Державне регулювання розвитку економічного потенціалу АПК України. Автор. дис. на здобуття наук. ступ. канд. екон. наук за спец. 08.00.03 «Економіка і управління національним господарством». – 24 с.
8. Павлов О.І. Методологія визначення стратегічних пріоритетів розвитку сільських територій розвитку / О.І. Павлов // Соц.-ек. проблеми сучасного періоду України – 2014. – Вип. 3(107). – С. 370–378.